

یک تحقیق کاربردی: اثر شاخص های توسعه عمرانی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در پیشرفت شهر خلاق

فردین زمانی ۱، داریوش ورمزیار ۲

۱دانشکده مدیریت اجرایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲دانشکده حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علی آباد کتول، گلستان، ایران

چکیده

امروزه خلاقیت و علم در برنامه ریزی شهری با عنوان شهر خلاق از عوامل اصلی توسعه پایدار و پیشرفت چند جانبه است. از دیدگاه نظریه پردازان این موضوع، داراییهای یک شهر در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی و سیاسی، بجای ثروتهای مادی، منابع انسانی، خلاقیت افراد و مدیریت در روش بهره برداری از آن است. طبقه خلاق شهروندان و نتایج آن به قدری حائز اهمیت است که سازمان علمی فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، شبکه شهرهای خلاق جهان را برای شناخت و پیشرفت طبقه خلاق شهرها و توسعه فرهنگ و مدنیت شهروندان تشکیل داده، تا در واقع کیفیت زندگی شهروندان را در راستای توسعه پایدار ارتقا دهد. نظریه شهر خلاق را برنامه ریزان شهری، جغرافیدانان و اقتصاددانان مطرح و بررسی نموده اند، این مبحث در برنامه ریزی شهری از مهمترین راهبردهای نوآوری بومی بر پایه ظرفیتهای گوناگون شهروندان پدیدار گشته و واژه شهر خلاق بعنوان یک پیشرانه مدنیت یا کاتالیزور پایدار سازی شهری نمود یافته است. در این پژوهش به مطالعات انجام شده شهر خلاق در برخی از کشورهای ابعاد و شاخصهای مختلف توسعه در شهرها پرداخته میشود و از تلفیق نتایج آن با اصول خلاقیت شهری به ارائه ابعاد و شاخصهای مدل بومی برای شهرسمنان و تعمیم آن با هدف انگیزش طبقه خلاق شهروندان به ایجاد خلاقیت شهری و در نتیجه تعالی توسعه پایدار شهرهای ایران استفاده میکند.

واژه های کلیدی: شاخص های عمرانی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، شهر خلاق

مقدمه

برای شناخت بهتر ابعاد شهر خلاق، به خلاصه ای از مفاهیم، ابعاد توسعه شهری، کالبد و آمایش شهری اشاره میشود: توسعه شهری چیست؟ پاسخ یک جمله است: کاهش فقر، افزایش درآمد و ایجاد تغییر در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی. توسعه به پاسخگویی به نیاز اجتماعات در مکان برمیگردد، پس بعد فضایی دارد و در همه جا به یک صورت اتفاق نمیافتد. مهمترین بحث در فضای شهری بحث عدالت اجتماعی و خدمات یکسان شهری است که توزیع نسبی حقوق، منابع و تخصیص منابع، ایجاد فرصت در برابر جامعه را شامل میشود و در فرضا متجلی میشود. تخصیص منابع نه صرفا برای رشد اقتصادی بلکه برای عدالت اجتماعی، حفاظت از محیط زیست و پایداری است. برنامه ریزی بخشی موجب پیامدهای منفی جمععی میشود چون فقط یک بخش اقتصادی یا اجتماعی را مورد بحث قرار میدهد و ارتباط بین آنها وجود ندارد. در برنامه ریزی شهری پایدار همه بخشها بخصوص محیط زیست مدنظر است و باهم ارتباط دارند. اکثر کشورها به بخش حفاظت از محیط زیست توجه ویژه ای دارند که در ایران اینطور نیست و از دیگر ابعاد مورد توجه برنامه ریزی شهری، زیست پذیری، یکپارچگی سرمایه های موجب توسعه (خوشبختی، رفاه انسانی و...) میباشد.

پیوند میان اقتصاد، فرهنگ و اجتماع و سیاست، غنایی تاریخی دارد. در ذیل عرصه اقتصادی، درآمد و اشتغال و در ذیل عرصه فرهنگ و اجتماع، مشارکت، خلاقیت و هنر، و در ذیل عرصه سیاست، مدیریت و ارائه راهبردهای تلفیق فرهنگ و اقتصاد برای پیشرفت جوامع، تبیین کننده چنین پیوندی میباشد. خلاقیت مجرای ورود شهروندان به عرصه یا حیطه زندگی و مدیریت شهری است یا میتواند باشد. پیش فرض خلاقیت این است که هر فرد حق دارد در فضای خلاق ایجاد شده توسط مدیریت شهری به نمایش تفکرات و منویات خود که ریشه در فرهنگ و تاریخ منطقه ای که در آن رشد کرده است ببرد. از آنجاییکه سه بخش اساسی مدیریت شهری را دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی تشکیل میدهد در برخی کشورها رابطه تنگاتنگی بین این بخشها ایجاد شده است و هر جامعه ای برای دستیابی به توسعه پایدار باید تعادل بین آنها را حفظ کند. در شهر خلاق سعی بر آن است با توسعه شاخصهای مختلف خلاقانه مردم را به کار کردن باقوه تخیلشان تشویق کند که این فعل، فراتر از پارادایمهای مهندسی شهری در ساخت شهر میباشد. در فرمول اصلی شهر خلاق، اندیشه خلاق بشدت بر پتانسیل صنایع فرهنگی متمرکز است و بر همین اساس نیاز است روی این نکته که چه چیزی آنها را یگانه میسازد متمرکز شوند. در این زمینه میتوان به پروژه های هنری و استفاده مجدد از ساختمانهای قدیمی بشکل خاص اشاره کرد. همچنین باید توجه داشت که اقتصاد، نظام سیاسی و بوروکراسی، بخشهای اصلی از یک اکولوژی خلاق را تشکیل میدهند (انصاری، ۱۳۹۷).

در هر صورت شهر خلاق این ایده را در بردارد که در هر شهری پتانسیلهای مختلفی وجود دارد و باید شرایطی را برای تفکر و عمل مردم ساکن شهر فراهم کرد تا بتوانند با قدرت خلاقانه خود در حل مسائل و معضلات شهری مشارکت و نیز در مدیریت شهری به صورت محله محوری مشارکت داشته باشند (ضرابی، ۱۳۹۶).

بنابراین تعاریف فوق محیط شهری ای موفق است که استعدادها را پرورش داده و جذب کند، شهری که مولد تحقیق و پژوهش بوده میتواند دیگر خرده نظامهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی را به مدیریت فضای شهری بیفزاید و فضاهای جدیدی را برای پیشرفت همه جانبه خلق نماید، لذا محقق در پژوهش حاضر در صدد آن است که با ارائه ابعاد و شاخصهای شهر خلاق و تلفیق آن با شرایط بومی و منطقه ای، یک مدل بهینه تدوین نماید.

بیان مسأله:

با وجود پیشرفتهای دهه اخیر در مدیریت شهری، همچنان امروزه در کلان شهر سمنان با مشکلات عدیده ای از جمله صنایع قدیمی واز دور خارج شده با وجود سرعت پیشرفت صنعت و تکنولوژی و عدم خلاقیت در تغییر استفاده از فضاهای بلا استفاده آنها، کشاورزی سنتی با وجود بحران آب، آلودگی محیط زیست و عدم رعایت عموم در جلوگیری از گسترش آن، عدم مشارکت نخبگان در آموزش و رشد به عموم مردم شهر، وجود بافت فرسوده شهری و نیاز به نوسازی خلاقانه آن، دلمردگی و افسردگی عمومی

به علل مختلف، بی‌آبی اصلیت‌ترین شریان عبور آب در شهر یعنی زاینده رود وعدم برنامه ریزی موفق برای جریان ممتد آن، بوروکراسی پیچیده اداری دردستگاههای مدیریت شهری وعدم رضایت کافی مراجعین وغیره مواجه هستیم. با این حال در هر دوره ای از گذار این نیاز وجود دارد که فراتر از فرضیات و روشهای کار، عمل و فکر شده و به بهبود شرایط کمک شود، شهرهای آینده از نظر تفکر نسبت به شهرهایی که در گذشته مورد بررسی قرار گرفته متفاوت میباشند. طراحی این شهرها به صورت همه جانبه و چندبعدی است، در طراحی این شهرها علاوه بر استفاده از ظرفیت خلاقیت شهروندان، شاخصهایی مثل نگرش همه جانبه به مسائل ایمنی وامنیت، مسائل اقتصادی، نگرش همه جانبه به مسائل زیرساختهای سیاسی، اجتماعی ارتباطی و اطلاعاتی وجود دارد. افرادی که در این شهرها زندگی میکنند از لحاظ رفاهی وشغلی تامین خواهند بود. این شهرها بر مبنای حقیقت طراحی میشوند و سهولت دسترسی وبهره برداری از امکانات شهر برای تمام افراد شهر وجود دارد (بهزادفر، ۱۳۹۷).

لذا آنچه که امروز دولت‌ها، حکومتها وسازمانهای محلی کلان شهرهای جهان از جمله کلان شهر سمنان بآن مواجه هستند روند روبه افزایش شهرنشینی وبروز مشکلات اقتصادی، اجتماعی وزیست محیطی از یک سو و ناکارآمد بودن روشهای مدیریت و کنترل توسعه شهری متداول در رفع مشکلات وتنگناهای مذکور از سوی دیگر میباشد و این مشکلات، نهادهای فوق ربا این واقعیت روبرو ساخته که نقش اقتصادی شهرها در تولید ناخالص کشورها غیر قابل انکار است؛ بطوریکه گذشته از تحمیل بار عمده ای از توسعه کشور، به عنوان مراکز خلاق جهت ایجاد فرصتهایی مناسب برای رفاه وتوسعه شهروندان خود نیز محسوب میشوند. از این روبازنگری در شیوههای مدیریت، برنامه ریزی وتوسعه شهری وتشویق طبقه خلاق در اداره ونمایش فرهنگ اصیل هر شهر، امری اجتناب ناپذیر مینماید.

خلاقیت در شهر سمنان باعث میشود که از بن بستهای مدیریتی و کالبدی وسرمایه گذاری وهمچنین مهاجرت نخبگان رهایی یافته ودو اصل مشارکت و کارایی که از مفاهیم اصلی در سیاست گذاری وحکمرایی شهری است محقق شود. ایده شهر خلاق باعث میشود که مدیران وبرنامه ریزان شهر سمنان با گسترش افق دید وتحلیل راهکارها در مواجهه بامسائل شهر مبادرت ورزند و در نهایت تفکر شهر خلاق باعث جاری شدن تفکرات شهروندان سمنانی برای بهتر شدن محیط زندگی وارقاء کیفیت زندگی آنها میشود. بنا به سرشماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران، سمنان کلان شهری است با جمعیتی حدود ۲ میلیون نفر وامکانات وسیع در کشور پهناور و کهن ایران که از دیرباز دارای جایگاه مهمی در منطقه وحتى جهان بوده است. لذا لازم است پایتخت فرهنگی ایران اسلامی باموقعیت منطقه‌ای وبین المللی والایی باشد. بالاخص اینکه ایران در شاهراه سه قاره اروپا، آسیا وآفریقا قرار دارد. امروزه کشور امارات وبالاخص شهر دبی وحتى شهرهای اصلی کشورهای کوچکی همچون بحرین، عمان وكویت بخش اعظم سرمایه گذاریهای خارجی در منطقه را جذب میکنند، امری که توسعهی همه جانبهی این کشورها را سرعت میدهد. برای رساندن سمنان به جایگاه بین المللی مطلوب خود، لازم است اقدامات وبرنامه ریزی خاصی انجام داد. غیر از بسترهای دانش(دانشگاهها، موسسات فرهنگی و...)، صنعت خلاق وبه ویژه صنایع با فن آوری برتر، بسترهای اجتماعی وفرهنگی چون تنوع اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، کیفیت زندگی وبرابری اجتماعی وامنیت سیاسی جایگاه مهمی در این شهر بخود اختصاص داده‌اند. سنگ زیربنای خلاقیت، مشارکت طبقه خلاق است. این مشارکت هم مستقیم است وهم از طریق نهادهای شهری ایجاد میشود. مشارکت مستقیم اهمیت زیادی دارد زیرا خلاقیت بدون امکان عرضه آسیب پذیر است. بنابراین خلاقیت هم باید سازمان یافته باشد هم غیر رسمی، ایده اصلی خلاقیت سیاسی این است که به شهروندان نقش معنی داری در تصمیماتی که بر آنها تأثیر میگذارد، داده شود همچنین خلاقیت سیاسی به شکل مستقیم در آزادی اجتماعات، سخنرانیها، مراسم وجشنهای سازمان یافته تبلور مییابد. در شهر خلاق سمنان مردم باید در تصمیماتی که به زندگی آنها مربوط میشود، سهیم باشند لذا بعنوان یک شهروند با حقوق وجایگاه مشخص در مراسم وفضاها خلاق شرکت کنند ومفهوم خلاقیت شهری از ورای حوزه عرفی شهرنشینی به تمام نهادها گسترش یابد، در ادامه محقق برای یافتن جایگاه واقعی ومشکلات این شهر نیاز به راهبرد شناخت ابعاد توسعه همه جانبه این شهر دارد، بنابراین برای شناخت ابعاد وشاخصهای مهم ابتدایه مطالعه مورفولوژی شهری، اکولوژی اجتماعی وسیاسی، اقتصاد شهری وفرهنگ شهر از سالهای دور تا کنون در منطقه مورد نظر (که در این تحقیق شهر سمنان است) میپردازد (صفوی، ۱۳۹۵).

اعتقاد محقق این است که ایران خلاق و به تبع آن سمنان خلاق میتواند یکی از گزینه‌های کاملاً جدی و قابل تامل در راستای شکل‌بخشیدن به چشم‌انداز بیست ساله توسعه کشور باشد. تاجاییکه در چشم‌انداز بیست ساله کشور، جهت‌گیری صنعتی اقتصادی خاصی بارویکرد فرهنگی برای کلان شهرها و به تبع آن سمنان تصریح شده است و تصویری کیفی از ایران بعنوان یک جامعه بالنده در منطقه خاورمیانه ترسیم شده است، که اهمیت توسعه پایدار و همه جانبه شهرها و استفاده از ظرفیتهای خلاقانه شهروندان را در کشور دو چندان میکند. بنابر موارد ذکر شده محقق بر آن شد تا سؤال اصلی تحقیق مبنی بر این که مهمترین ابعاد و شاخصهای شهر خلاق در شهر سمنان کدامند؟ را نیز در ادامه بیان کند.

اهداف تحقیق:

هدف اصلی:

تبیین یک مدل بهینه شهر خلاق از طریق شناخت ابعاد و شاخصهای اقتصادی، عمرانی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی.

اهداف فرعی:

بررسی شاخصهای توسعه اقتصادی اثرگذار در تحقق شهر خلاق.

شناخت قابلیت‌ها، موانع، وضعیت و جایگاه شهر سمنان در راستای تحقق خلاقیت شهری در ابعاد مختلف

فرضیه اصلی:

ابعاد اقتصادی، عمرانی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی توسعه در تحقق شهر خلاق اثر معناداری دارند.

مطالعات نظری

با جمع بندی شاخصها از مطالعات جهانی، شاخصهای خلاقیت یورو، کشوری، منطقه ای و شهری، در این قسمت به جمع بندی و معرفی شاخصهای مهم شهر خلاق در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، عمرانی، اجتماعی و اقتصادی که در تلفیق توسعه پایدار شهری و خلاقیت شهری تاثیر گذارند میپردازد:

جدول ۱، اهم شاخص های اقتصادی، منبع: جمع آوری مباحث نظری

ابعاد	شاخص ها
بعد اقتصادی	• نوآوری (ثبت اختراعات بر حسب هریک میلیون نفر). • فن آوری • تحقیق و توسعه • مجازی سازی اطلاعات اقتصاد شهری • دانش محوری شهری • بهره وری در صنایع خلاق • مدیریت اقتصاد شهری • بهبود فضای کسب و کار • توسعه منابع مالی • سرمایه گذاریهای خلاق • استفاده از انرژیهای پاک • پویایی اقتصادی • تعادل در رشد اقتصادی مناطق • خلاقیت در توسعه پایدار اقتصادی • نوآوری • حمایت اقتصادی از کارآفرینان شهری • شفافیت اقتصادی • بازاریابی صنایع خلاق و برند سازی شهری

• شاخص بهبود فضای کسب و کار. • ثروت (سرانه تولید ناخالص شهری، برابری قدرت خرید). • رشد اقتصادی (درصد افزایش تولید ناخالص شهری). • خدمات متمرکز بردانش (درصد مشاغل موجود در بخش خدمات دانش محور در کل نیروی کار). • استعداد (درصد نیروی کار با تحصیلات عالی). • یکپارچگی جهانی (تعداد پروازهای بین المللی، تعداد مسافران بین المللی، میزان حجم کالای بین المللی...). • وجود فضای دانش محور (تفاوت در معماری سازمانی، تفاوت در برنامه ریزی و جذب مهاجر که باعث توجه زیادی به کارکنان دانشی، پارکهای فناوری و مراکز دانشگاهی میگردد). • مرکزیت جذب بنگاههای اقتصادی نو ظهور (خوشه ها و مراکز تحقیقاتی بویژه در زمینه High Tech). • وجود زیرساخت صنایع با فناوری پیشرفته. • سرانه هزینه تحقیق و توسعه و سرانه پتنتهای صادر شده . • کیفیت زندگی شهری و شفافیت اقتصادی. • ایجاد تعادل در رشد اقتصادی مناطق. • بازاریابی، ترفیعات و پیام رسانی.	بعد اقتصادی

جدول ۲ اهم شاخص های اجتماعی، منبع: جمع آوری مباحث نظری

ابعاد	شاخص ها
بعد اجتماعی	• کیفیت زندگی. • مطلوبیت محل زندگی. • تنوع اجتماعی. • شهرنشینی (تراکم جمعیت). • رسانه های اجتماعی. • حمایت مردمی. • سرمایه انسانی. • توسعه خلاقیت. • تقویت نهادهای اجتماعی • مسئولیت پذیری شهروندان • پاسخگویی اجتماعی • مشارکت مدنی در خلاقیت شهری • سرزندگی اجتماعی • بهداشت عمومی • شبکه های اجتماعی • برندسازی شهری • سطح ارتباطات مجازی • امنیت اجتماعی • تعلق اجتماعی • هنجارهای اجتماعی • تنوع اجتماعی • شبکه های عمومی (تعداد سازمانهای خیریه به ازای هر ۱۰۰۰ نفر).

• سطح ارتباطات مجازی (تعداد کاربران اینترنت به کل جمعیت، تعداد کاربران دارای اینترنت با پهنای باند بالا به کل جمعیت). • جذب سرمایه های انسانی خلاق. • فراوانی استعدادهای خلاق به عنوان پیشران اصلی صنایع خلاق. • سرزندگی اجتماعی. • حس تعلق افراد به فضای شهر . • مطلوبیت محل زندگی. • مشارکت فعال و خلاق گروههای قومی، نژادی و مهاجر در شهر و ادغام و ذوب آنان در جامعه ی میزبان. • تنوع اجتماعی و بازبودگی. • تعداد شهروندان خلاق و کارآفرینان. • تمرکز در بهره وری کاربران. • اقدامات تولیدات نوظهور از شبکه های اجتماعی. • استعداد علمی • سرمایه انسانی خلاق • خلاقیت در توسعه پایدار اجتماعی	بعد اجتماعی

جدول ۳ اهم شاخص های فرهنگی، منبع: جمع آوری مباحث نظری

ابعاد	شاخص ها
بعد فرهنگی	• وجود جاذبه های فرهنگی برای گردشگران. • وجود صنایع خلاق. • شناخت سابقه تاریخی و فرهنگی. • شناخت سابقه هنری. • ارزشها و نگرشها (بارویکرد اسلامی ایرانی) • ذوب فرهنگی • فرهنگ شهرنشینی • فرهنگ مدیریت مصرف • فرهنگ گردشگری و توریسم • بهبود فضای سبک زندگی مردم
بعد فرهنگی	• بهبود فضای فرهنگ حمل و نقل و ارتباطات • ایده پردازی خلاق • نشاط آفرینی • الگو پذیری • اشاعه میراث فرهنگی • توسعه برنامه های خلاقانه فرهنگی • حس تعلق افراد به فضای شهر • تعامل مردم با کارآفرینان شهری • مسئولیت فرهنگی • حقوق فرهنگی • سرمایه و تنوع فرهنگی • مشارکت و تعاملات فرهنگی

• آموزش حقوق شهروندی • شناخت ظرفیتهای مذهبی. • ذوب فرهنگی (درصد افراد خارجی در جمعیت). • نسبت هزینه خانوار در راستای فرهنگ و هنر. • تعداد مراکز فرهنگی (موزه، کتابخانه، خانه فرهنگ، خانه هنر و...). • تعداد مراکز تفریحی و خدماتی (سینما، هتل، رستوران،...). • تعداد مراکز آموزش عالی فرهنگی. • تعداد دانشجویان آموزش عالی نسبت به کل جمعیت. • تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی نسبت به کل جمعیت. • جذب گروههای مختلف انسانی با فرهنگهای مختلف. • تجلیل ا پیشرفتهای خلاقانه فرهنگی و توسعه فرهنگ خطرپذیری. • شناخت روند تعیین پیشینه فرهنگی شهرها. • منابع برای جذب بازدیدکنندگان. • حجم تعاملات بین فرهنگی. • محافظت، تقویت و ترویج منابع میراث طبیعی و فرهنگی. • ایجاد هویت بصری قوی برای دیدنیهای شهر	بعد فرهنگی

جدول ۴ اهم شاخصهای سیاسی، منبع: جمع آوری مباحث نظری

شاخص ها	ابعاد
• وجود احزاب سیاسی فعال. • تعداد ویزای اعطای شده به پناهندگان نسبت به کل جمعیت. • آزادی ملیتها و برابری. • آزادی مطبوعات. • انطباق خلاقیتها با فرهنگ جوامع توسط حکمرانان. • حفظ حقوق شهروندان. • کارایی سیاسی - اجتماعی (مهارت و رقابت سیاسی). • شفافیت سیاسی و عدالت شهروندی. • توزیع و تقسیم قدرت تصمیم گیریهای شهری • همکاری شهرداری با طبقه خلاق شهرداری صنف. • توجه به محورهای عملکردی و بهبود یکپارچگی مدیریتی. • ایجاد همبستگی و پیوند بین عملکرد شهرها و مناطق خلاق. • تحمل پذیرش گروههای مختلف اجتماعی، قومی و فرهنگی. • توسعه حمایت چند سطحی سیاسی از نخبگان • پیشبرد راهبرد وفاق اجتماعی توسط حاکمیت. • شفافیت سیاسی • امنیت و ثبات • مشارکت شهروندان • مدیریت یکپارچه شهری • مشارکت سیاسی • رفتارهای مدنی	بعد سیاسی

• مدیریت بهینه خط مشیها • عدالت اجتماعی در شهرها • شناسایی فرصتها • شایسته سالاری • مدیریت کارآفرینی • معناگرایی و عدالت شهری • زیبا سازی شهری • آزادی مطبوعات • تسامح • حقوق شهروندی • تعاملات سیاسی بین شهروندان و حکمرانان • فعالیت احزاب سیاسی • یکپارچه سازی خلاقانه فرهنگی و اقتصادی محیط زندگی توسط حکمرانان. • ایجاد تعامل بین مصرف کنندگان و سازندگان صنایع خلاق توسط حکمرانان. • سرمایه گذاری شهرداریها برای شکل گیری خلاقیت در جشنوارهها، مسابقات، سالنهای اجرا در شهرها. • ادغام هوشمندانه تفریح، علم و کار با خلاقیت در اماکن شهری توسط حکمرانان.	بعد سیاسی

روش تحقیق:

این تحقیق از حیث هدف از تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت روش از جمله تحقیقات توصیفی پیمایشی است. در تحقیق حاضر با توجه به اینکه هدف، سنجش عوامل مؤثر بر ایجاد و توسعه شهر خلاق در کلان شهر سمنان میباشد، از روش پیمایشی استفاده گردید. ضمن اینکه برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مروری بر تحقیقات پیشین از روش اسنادی (کتابخانه ای) نیز بهره گرفته شده است. نهایتاً اینکه، این مطالعه از لحاظ سطح تحقیق تبیینی، به لحاظ معیار زمان، مقطعی^۲ (سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷) و به لحاظ معیار ژرفایی، پهنانگر^۳ (کلان شهر سمنان) است. روش گردآوری دادهها میدانی است و از پرسشنامه برای اندازه گیری ارزش شاخصها و ابعاد مبتنی بر تکنیک طیف لیکرت ۵ درجه ای بوده است.

جامعه آماری شهروندان:

محقق در خصوص بررسی نظرات شهروندان پیرامون ابعاد و شاخصهای مهم پژوهش، جامعه آماری شهروندان ساکن در شهر سمنان را در نظر گرفت که تعداد آنها بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۶، ۱۴۶۳۳۹۱ نفر بوده است.

حجم نمونه و شیوه نمونه گیری از شهروندان:

برای تعیین حجم نمونه شهروندان شهر سمنان با استفاده از فرمول کوکران اقدام گردید. در تعیین اندازه ی نمونه و بمنظور در نظر گرفتن حداکثر واریانس، با توجه به نسبت $P=0/5$ و استفاده از فرمول کوکران (با اندازه جامعه ۱۴۶۳۳۹۱) و سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای معیار برآورد $d=0/05$ اندازه نمونه به شرح زیر برابر ۳۸۴ نفر برآورد گردید.

^۲ – Extensive

^۳ – Cross Sectional

$$n = \frac{z_{\frac{\alpha}{2}}^2 \frac{p(1-p)}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left[z_{\frac{\alpha}{2}}^2 \frac{p(1-p)}{d^2} - 1 \right]} = \frac{(1.96)^2 \frac{0.5(1-0.5)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{1463391} \left[(1.96)^2 \frac{0.5(1-0.5)}{(0.05)^2} - 1 \right]} \cong 384$$

روش نمونه گیری، تصادفی طبقه ای با تخصیص متناسب است؛ بطوریکه حجم نمونه در هر منطقه با توجه به حجم منطقه مذکور در جامعه انتخاب شده است.

آزمون فرضیه های پژوهش از دیدگاه شهروندان:

در این قسمت فرضیه های تحقیق از دیدگاه شهروندان مورد تحلیل استنباط آماری قرار گرفته است و ضمن بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق، سعی شده تا با توجه به قبول یا رد فرضیه ها، پاسخی مناسب برای سؤال های تحقیق بیابیم. در این بخش نتایج آزمون t و سطح معنی داری ارائه شده است. با توجه به کدگذاری ۱ تا ۵ در طیف لیکرت، بنابراین میانگین پاسخ ها برابر با ۳ است و در آزمون مقایسه میانگین، متوسط ۳ را در نظر میگیریم.

فرضیه ی اول: شاخص های توسعه اقتصادی در تحقق شهر خلاق موثراند. (از دیدگاه شهروندان)

به عبارتی، میانگین نظرات پاسخ دهندگان در نگرش نسبت به تأثیر شاخص اقتصادی در تحقق شهر خلاق بیشتر از متوسط طیف لیکرت یعنی ۳ است. فرضیه های صفر و مقابل به صورت زیر نوشته می شود.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

جدول ۵: آزمون t در بررسی فرضیه اول پژوهش از دیدگاه شهروندان، منبع: محاسبات آماری نرم افزار SPSS

p	درجه آزادی	آماره t	فرضیه
۰,۰۰۰۰	۳۸۳	۱۶,۲۱	بهبود فضای کسب و کار شهروندان (توسط مدیریت شهری)
۰,۰۰۰۰	۳۸۳	۱۵,۸۴	بازاریابی صنایع خلاق و برندسازی شهری (توسط مدیریت شهری)
۰,۰۰۰۰	۳۸۳	۱۹,۶۸	مدیریت بکارچه اقتصاد شهری (ارتباط شهروند محور نهادهای مالی شهری)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۱,۷۷	بعد اقتصادی

نتایج مندرج در جدول ۵ نشان می دهد که سطوح معنی داری آزمون t از خطای ۵٪ کمتر است و لذا فرض صفر رد می شود؛ یعنی میانگین پاسخ ها بیشتر از سه است. به عبارتی، فرضیه اول تأیید شده و شاخص های توسعه اقتصادی در تحقق شهر خلاق از دیدگاه شهروندان موثر هستند.

فرضیه ی دوم: شاخص های توسعه اجتماعی در تحقق شهر خلاق موثراند. (از دیدگاه شهروندان)

به عبارتی، میانگین نظرات پاسخ دهندگان در نگرش نسبت به تأثیر شاخص اجتماعی در تحقق شهر خلاق بیشتر از متوسط طیف لیکرت یعنی ۳ است. فرضیه های صفر و مقابل به صورت زیر نوشته می شود.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

جدول ۶: آزمون t در بررسی فرضیه دوم پژوهش از دیدگاه شهروندان، منبع: محاسبات آماری نرم افزار SPSS

p	درجه آزادی	آماره t	فرضیه
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۶,۳۲	مسئولیت پذیری شهروندان (در برابر شهر)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۶,۲۳	تقویت نهادهای اجتماعی (توسعه و ترویج ابتکارات گروهی)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۵,۳۶	سرمايه انسانی خلاق (استفاده بهینه از تفکرات طبقه خلاق شهر)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۳۶,۷۷	بعد اجتماعی

نتایج مندرج در جدول ۶ نشان می دهد که سطوح معنی داری آزمون t از خطای ۵٪ کمتر است و لذا فرض صفر رد می شود؛ یعنی میانگین پاسخ ها بیشتر از سه است. به عبارتی، فرضیه دوم تأیید شده و شاخص های توسعه اجتماعی در تحقق شهر خلاق از دیدگاه شهروندان موثر هستند.

فرضیه ی سوم: شاخص های توسعه فرهنگی در تحقق شهر خلاق موثراند. (از دیدگاه شهروندان)

به عبارتی، میانگین نظرات پاسخ دهندگان در نگرش نسبت به تأثیر شاخص فرهنگی در تحقق شهر خلاق بیشتر از متوسط طیف لیکرت یعنی ۳ است. فرضیه های صفر و مقابل به صورت زیر نوشته می شود.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

جدول ۷: آزمون t در بررسی فرضیه سوم پژوهش از دیدگاه شهروندان، منبع: محاسبات آماری نرم افزار SPSS

پ	درجه آزادی	آماره t	فرضیه
۰,۰۰۰	۳۸۳	۱۹,۱۵	ایده پردازی خلاق (فرهنگ سازی خلق ابتکارات شهروندان)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۳,۴۲	فرهنگ مدیریت مصرف (فرهنگ سازی استفاده بهینه از منابع شهر)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۲۵,۱۹	سرمایه و تنوع فرهنگی (فرهنگ سازی استفاده از تنوع فرهنگی شهروندان)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۳۱,۰۰	بعد فرهنگی

نتایج مندرج در جدول ۷ نشان می دهد که سطوح معنی داری آزمون t از خطای ۵٪ کمتر است و لذا فرض صفر رد می شود؛ یعنی میانگین پاسخ ها بیشتر از سه است. به عبارتی، فرضیه سوم تأیید شده و شاخص های توسعه فرهنگی در تحقق شهر خلاق از دیدگاه شهروندان موثر هستند.

فرضیه ی چهارم: شاخص های توسعه سیاسی در تحقق شهر خلاق موثراند. (از دیدگاه شهروندان)

به عبارتی، میانگین نظرات پاسخ دهندگان در نگرش نسبت به تأثیر شاخص سیاسی در تحقق شهر خلاق بیشتر از متوسط طیف لیکرت یعنی ۳ است. فرضیه های صفر و مقابل به صورت زیر نوشته می شود.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

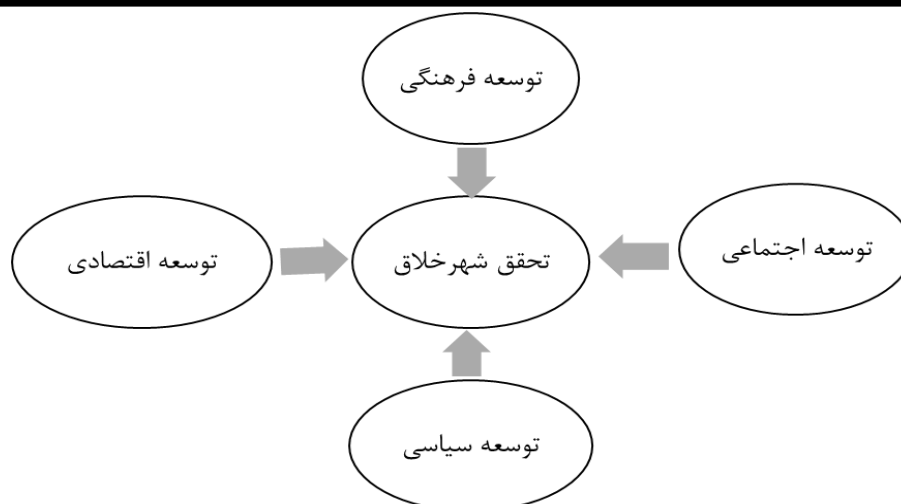
جدول ۸: آزمون t در بررسی فرضیه چهارم پژوهش از دیدگاه شهروندان، منبع: محاسبات آماری نرم افزار SPSS

پ	درجه آزادی	آماره t	فرضیه
۰,۰۰۰	۳۸۳	۳۲,۷۶	امنیت و ثبات (ایجاد آرامش و امنیت در شهروندان توسط حکمرانان شهری)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۱۴,۹۲	تسامح (مدارا، عدم دخالت، حلم و بردباری چندجانبه حاکمیت و مردم)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۱۸,۸۷	شفافیت سیاسی (دسترسی به اطلاعات و ارتباطات بین نهادهای حاکمیتی)
۰,۰۰۰	۳۸۳	۳۳,۱۴	بعد سیاسی

نتایج مندرج در جدول ۸ نشان می دهد که سطوح معنی داری آزمون t از خطای ۵٪ کمتر است و لذا فرض صفر رد می شود؛ یعنی میانگین پاسخ ها بیشتر از سه است. به عبارتی، فرضیه چهارم تأیید شده و شاخص های توسعه سیاسی در تحقق شهر خلاق از دیدگاه شهروندان موثر هستند.

نمایش مدل و نمودارها:

باتوجه به اینکه هدف اصلی این تحقیق تأکید بر اثر بخش بودن الگوهای توسعه درمبحث شهرهای خلاق بود بارسم یک مدل ساده میتوان خلاصه ارتباطات چندبعدی توسعه و شهر خلاق را نمایش داد. در شکل ۱ مدل مفهومی و در قسمت بعد مدل کامل شهر خلاق و ارتباط آن با الگوهای توسعه و نیز مهم ترین شاخصهای جمع آوری شده رسم گردیده است.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق، منبع یافته های پژوهش

نتایج از دیدگاه شهروندان:

در بررسی توصیفی شاخصهای پژوهش از دیدگاه شهروندان، سه شاخص از مهمترین شاخصهای ابعاد توسعه اقتصادی، عمرانی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شهر خلاق در نظر گرفته شده است. نتایج تحلیلی با توجه به نمونه ۳۸۴ نفری از شهروندان نشان داد که، در بین شاخصهای مربوط به بعد اقتصادی شهر خلاق از دیدگاه شهروندان، بیشترین میانگین مربوط به گویهی «بهبود فضای کسب و کار توسط مدیریت شهری» با مقدار ۳,۹۹ میباشد که گویای اهمیت نیاز شهروندان به حمایت حاکمیت شهری از فعالیتهای اقتصادی آنها است و نیز گویای توجه بیشتر مدیریت شهری به خلاقیت شهروندان در نمایش ظرفیتهای مادی و نوآوریهای بومی و فکری آنهاست و کمترین میانگین مربوط به گویهی «بازاریابی صنایع خلاق و برندسازی شهری» با مقدار ۳,۸۳ میباشد که این نکته، مغفول ماندن این واژه بین شهروندان و توجه بیشتر مدیریت شهری در معرفی بازاریابی صنایع خلاق و برندسازی را برای شهروندان بیش از پیش نشان میدهد. میانگین کلیهی گویه ها بطور قابل توجهی از متوسط ۳ بیشتر هستند و این نتایج نشان میدهد که گویه های مذکور از نظر شهروندان، بطور قابل توجهی در بعد اقتصادی شهر خلاق نقش دارند.

در بین شاخصهای مربوط به بعد اجتماعی شهر خلاق از دیدگاه شهروندان، بیشترین میانگین مربوط به گویهی «تقویت نهادهای اجتماعی» با مقدار ۴,۳۶ میباشد که گویای این مهم است که شهروندان به کارهای گروهی و فعالیتهای مردم نهاد اعتقاد زیادی دارند و خلاقیت شهری به جز با ایجاد احساس وظیفه اجتماعی شهروندان در توسعه و ترویج ابتکارات گروهی به دست نیاید و کمترین میانگین مربوط به گویهی «سرمایه انسانی خلاق» با مقدار ۴,۲۰ میباشد که هنوز شهروندان به داراییهای شخصی و گروهی خود باور کافی ندارند و ضرورت تقویت استفاده بهینه حاکمیت شهری از تفکرات طبقه خلاق شهر را نشان می دهد. میانگین کلیهی گویه ها بطور قابل توجهی از متوسط ۳ بیشتر هستند و این نتایج نشان میدهد که گویه های مذکور از نظر شهروندان، بطور قابل توجهی در بعد اجتماعی شهر خلاق نقش دارند.

در بین معیارهای آماری شاخصهای مربوط به بعد فرهنگی شهر خلاق از دیدگاه شهروندان، بیشترین میانگین مربوط به گویهی «سرمایه و تنوع فرهنگی» با مقدار ۴,۳۰ میباشد که گویای این مهم است که شهروندان سمنان به تنوع فرهنگی و سرمایه های خاص هر گروه فرهنگی اعتماد و اعتقاد دارند و در خلاقیت شهری توجه حکمرانان باید به فرهنگ سازی استفاده از تنوع فرهنگی شهروندان معطوف گردد و کمترین میانگین مربوط به گویهی «ایده پردازی خلاق» با مقدار ۳,۹۶ میباشد که فرهنگ ایده سازیهای خاص هنوز بین شهروندان به خوبی معرفی نشده است و نشان میدهد که در خلاقیت شهری توجه فرهنگ سازان و حکمرانان شهری میبایست در مسیر فرهنگ سازی خلق ابتکارات جدید شهروندان باشد. میانگین کلیهی گویه ها بطور قابل توجهی

از متوسط ۳ بیشتر هستند و این نتایج نشان می‌دهد که گویه‌های مذکور از نظر شهروندان، بطور قابل توجهی در بعد فرهنگی شهر خلاق نقش دارند.

در بین معیارهای آماری شاخصهای مربوط به بعد سیاسی شهر خلاق از دیدگاه شهروندان، بیشترین میانگین مربوط به گویه-ی «امنیت و ثبات» با مقدار ۴,۴۷ می‌باشد که گویای توجه خاص شهروندان به امنیت، ثبات و ایجاد آرامش و امنیت در شهروندان توسط حکمرانان شهری خصوصا در بین طبقه خلاق جهت بروز استعداد های ناب شهروندان و تبدیل آنها به امتیازات شاخص بومی و محلی است و کمترین میانگین مربوط به گویه «تسامح» با مقدار ۳,۸۴ می‌باشد که عدم شناخت واژه تسامح در اکثر شهروندان و معرفی بیشتر و بهتر واژه های مدارا، عدم دخالت و تجسس، حلم و بردباری چند جانبه حاکمیت و مردم را گوشزد می‌کند. میانگین کلیه‌ی گویه‌ها بطور قابل توجهی از متوسط ۳ بیشتر هستند و این نتایج نشان می‌دهد که گویه‌های مذکور از نظر شهروندان، بطور قابل توجهی در بعد سیاسی شهر خلاق نقش دارند. در این تحقیق همه فرضیه‌های مورد بررسی تایید شدند

منابع

- ابراهیمی مهران، ۱۳۸۷ شهر خلاق مفاهیم، سیاستها، مطالعه موردی از شهرهای موفق و ناموفق، تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، فرهنگسرای نیاوران.
- برندگی بدری، ۱۳۹۵، گردشگری خلاق؛ راهی بسوی توسعه، همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین.
- حسین پور حسین، توکلی هانیه، ۱۳۹۲، بررسی معیارهای شهر خلاق با تأکید بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: پیرانشهر)، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار.
- حکمت نیا حسن، ۱۳۹۴، شناخت الگوی رشد و شکل پایدار شهری در کشورهای در حال توسعه مطالعه موردی شهر ایلام، همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری.
- دارابی علی، ۱۳۸۱، سیستم حل مسئله ابداعی و خلاقیت و نوآوری نظام یافته، دارابی علی مجله انجمن مدیریت ایران، شماره ۵۹، فروردین ۱۳۸۱.
- رحمتی منیژه، طراوت محدثه و همکاران، ۱۳۹۴، بررسی کیفیت خوانایی در پایداری شهر خلاق (نمونه موردی: محور حسین آباد سمنان)، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار.
- رفعیان محسن، ۱۳۹۵، درآمدی بر مناطق شهرهای خلاق، ماهنامه شهرداریها، سال یازدهم، شماره ۱۰۰.
- ربانی رسول و همکاران، ۱۳۹۰، بررسی نقش تنوع اجتماعی در ایجاد شهرهای خلاق و نوآور مورد مطالعه: شهر سمنان، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۲۱، صفحات ۱۵۹ تا ۱۷۹.
- رجایی فرهنگ، ۱۳۷۳، معرکه جهان بینی‌ها در خرد ورزی و هویت ما ایرانیان، انتشارات احیاء کتاب.
- صبوری منوچهر، گیدنز آنتونی، ۱۳۸۹، جامعه‌شناسی شهر، ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، تهران.
- طباطبایی سید جواد، ۱۳۹۶، دیباچه‌ای بر نظریه انحطاط ایران، نشر نگاه معاصر.
- قاسمی وحید، ۱۳۹۲، سیستم‌های استنباط فازی و پژوهشهای اجتماعی، انتشارات جامعه‌شناسان.
- مجیدفر فرزانه، محمدی کمال، ۱۳۹۷، دوران شهرهای خلاق، مجله شهرداریها، شماره ۱۰۰.
- محمدی مجید، ۱۳۷۶، جامعه مدنی به منزله یک روش، انتشارات نظر قطره.
- محبوبی طاهره، ۱۳۸۷، آسیب شناسی موانع خلاقیت و نوآور، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- مختاری ابراهیم، ۱۳۹۳، توسعه شهرهای خلاق از طریق شبکه، ترجمه مقاله ساساکی و اکاشیما، دانشگاه آزاد اسلامی.
- مودنی احمد، ۱۳۸۸، رساله دکتری "بررسی بسترهای اجتماعی و فرهنگی شهرهای خلاق و نوآور مطالعه موردی: استانهای ایران"، دانشگاه آزاد اسلامی.
- هدایی سید حسین، هیلد برند فری، ۱۳۹۷، طراحی شهر به سوی یک شهر پایدارتر، عضو هیات علمی دانشگاه تهران انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری تهران (وابسته به شهرداری تهران).

- Allen J. Scott, 20¹⁸, THE CREATIVE FIELD OF CITIES capitalism, University of California, Los Angeles.
- Baeker Greg, Glen Murray, 20¹⁸, City of Toronto Creative City Planning Framework, Creative Clusters, Toronto.
- Collins Patrick , 2011, Culture and creativity: A case study from the West of Ireland, elsevier.com/locate/cities.
- Evans Graeme ,20¹², Creative Cities, Creative Spaces and Urban Policy, 20¹²; 46; 1003
- Eisenhardt, K.M. ۲۰۱۲, "Building theories from case study research", Academy of Management Review, Vol. 14 No.4, pp.532-50.
- Edward L. Glaeser , 20¹⁵, Review of Richard Florida's The Rise of the Creative Class , Hardard University Pbc.
- Kageyama P,20¹⁴, CREATIVE CITY PERSPECTIVES, Brazil, Creative Cities PERSPECTIVES Summit,São Paulo Garimpo de Soluções & Creative City Productions, December 2009, Ana Carla Fonseca Reis & Peter Kageyama (Org.).
- Kirchberg Volker, (eds.), 20¹⁸, Sustainability: a new frontier for the arts and cultures,Germany.
- Klaus R. Kunzmann ,201⁶, Melbourne: A Creative City?, Formerly Jean Monnet Professor of Spatial Planning in Europe, TU Dortmund/Germany.
- Landry Charls,20¹⁶, "line ages of the creative city, research journal for Creative city (Rjcc)", 2006, vol. no. 1. March, published by Comedia.
- Luca Zan , 201⁷, The rhetoric of cultural policies and the issue of 'getting things done : Bologna cultural capital 10 years after, City, Culture and Society.
- Rong Lin Charles Chin ,20¹⁹,CREATIVE CITIES AND URBAN GOVERNANCE:A TALE OF TWO CITES IN TAIWAN - TAIPEI AND KAOHSIUNG ,Creative Cities PERSPECTIVES Summit,São Paulo Garimpo de Soluções & Creative City Productions, December 20¹⁹.
- Reckwitz, Andreas ,2009, Die Selbstkultivierung der Stadt. Zur Transformation moderner Urbanität in der "creative city". In: Mittelweg 36, 18, 2-34.
- Sasajima Hideaki ,2012, From red light district to art district: Creative cities projects Yokohama's Kogane-cho neighborhood. Urban Research Plaza, Osaka City University, 3-3-138 Sugimoto, Sumiyoshi-ku, Osaka 558-8585, Japan.
- Verhagen Evert , 2013, NET CITY QUALITY, Creative Cities PERSPECTIVES 2nd Edition.
- Vickery J , 201⁷, Beyond the Creative City. Cultural Policy in an age of scarcity. For MADE: a centre for place-making,. Birmingham. November, 201⁷. Dr Jonathan Vickery.